

Załącznik do Regulaminu Regionalnej Odznaki Krajoznawczej PTTK „Twierdza Świnoujście”

Historia umocnień Świnoujścia jest prawie tak stara jak historia samego miasta. Już dawni mieszkańcy jak i ówczesne władze państwa, zdawali sobie sprawę z położenia ówczesnej osady, która jest położona nad jedną z trzech ujść zalewu szczecińskiego do morza. Już od wczesnego średniowiecza powstawały tutaj różnego rodzaju umocnienia, które strzegły dostępu do portu oraz strzegły przepraw karawan kupieckich na nadbałtyckim szlaku handlowym wschód - zachód, a które w 1184 roku zostały zniszczone w czasie walk z Duńczykami. Po wojnie umocnienia odbudowano i przez kolejne kilka wieków były przebudowywane. Większy rozwój umocnień u ujścia Świny nastąpił w XVII wieku w trakcie wojny trzydziestoletniej za sprawą Szwedów którzy wzniesli tutaj swoje szaniece. W czasie wojen napoleońskich Francuzi wybudowali u ujścia Świny dwa drewniane forty a kolejny ważny etap w rozbudowie umocnień nastąpił po roku 1814 gdy całe Pomoże Zachodnie znalazło się pod panowaniem Prus. W latach 1818 -1823 wybudowano nabrzeża portowe i falochron a na mocy Najwyższego Rozporządzenia Gabinetowego z 2 września 1846 roku podjęto decyzję o wybudowaniu czterech murowanych dzieł fortecznych do których budowy przystąpiono w 1849r. W 1863 roku Świnoujście otrzymało status twierdzy morskiej III rangi i stało się bazą pruskiej marynarki wojennej.

1. Fort Gerharda, ul. Bunkrowa 3, otoczony fosą wodną wybudowano w latach 1856-63 do obrony portu przed obcymi flotami. Fort wielokrotnie był modernizowany i rozbudowywany, a najstarszym jego elementem jest budynek koszarowo-bojowy. Według projektu fort miał mieć 10 stanowisk ogniowych dla dział, jednak zamontowano tylko 4 armaty Kruppa o kalibrze 210mm oraz 7 armat 150mm. Dodatkowo fort posiadał jeszcze artylerię polową oraz karabiny maszynowe a załogę fortu stanowił batalion 300 żołnierzy składający się z piechurów i artylerzystów. Na przełomie wieku XIX i XX do fortu doprowadzono łączność telegraficzną i kolej wąskotorową. Po I Wojnie Światowej fortem zarządzała niemiecka marynarka wojenna która pełniła funkcję pomocniczą do końca II Wojny Światowej. Po wojnie fort był zajęty przez Rosjan do 1962r. a potem przekazany miastu. Przez kilka lat fort pełnił rolę magazynów a następnie został opuszczony. W 2001 roku fort udostępniono dla ruchu turystycznego.

2. Fort Anioła, ul. Jachtowa 3, został wybudowany w latach 1854-1858 na planie pięcioboku, otoczony dwoma fosami wodnymi i dwoma wałami i oraz zwodzonym mostem. Fort ma trzy kondygnacje zwieńczone wieżą obserwacyjną. Na początku XX wieku fort przeszedł modernizację doprowadzono m.in. prąd łączność telefoniczną i telegraficzną oraz kolejkę wąskotorową. W okresie międzywojennym fort zmodernizowano ponownie i utworzono w nim stanowisko obserwacji obrony przeciwlotniczej. Po wojnie fort zajęli Rosjanie i aż do 1992r. był pod ich nadzorem. W czasie rosyjskiej obecności fort pełnił rolę posterunku obserwacji powietrznej oraz punktu łączności z okrętami Floty Bałtyckiej. Po wycofaniu się Rosjan Fort został przekazany władzom miasta a następnie po przystosowaniu do ruchu turystycznego otwarto dla zwiedzających.

3. Fort Zachodni, ul. Jachtowa 1, zbudowany został w latach 1856-61 na zachodnim brzegu Świny. W latach 1878-87 fort został rozbudowany jako ufortyfikowana bateria nadbrzeżna otoczona fosą i przystosowana do nowszych dział o większym kalibrze. W czasie I wojny światowej fort uzbrojono w 4 działa nadbrzeżne o kalibrze 210mm, 2 działa polowe 105mm oraz 2 armaty przeciwlotnicze 88mm. W czasie II Wojny Światowej założono tutaj szkołę Artylerii Nadbrzeżnej Kriegsmarine. Po zakończeniu wojny do 1961r. fort zajęty był przez marynarkę radziecką. W latach 70-tych w podziemnych kazamatach fortu zorganizowano magazyny warzyw i owoców PSS "Społem". Od czerwca 2004r. Fort jest udostępniony do zwiedzania.

4. Wieża dowodzenia Goeben jest ośmiokondygnacyjną budowlą betonową w kształcie przypominającym dzwon. Ukształtowanie zewnętrznych ścian wieży upodobiło ją do latarni morskiej a okrągłe ściany zwiększały zdolność do rykoszetowania pocisków artyleryjskich i bomb lotniczych. Wieża została wybudowana na wzniesieniu o wysokości 12 metrów n.p.m. około 750 metrów od brzegu morskiego a sama wieża miała pierwotnie około 18 metrów wysokości. Zlokalizowana jest niedaleko latarni morskiej, na wyspie Wolin, Świnoujście- Warszów.

5. Bateria Goeben. Decyzję o budowie baterii ciężkiej artylerii nadbrzeżnej przeznaczonej do zwalczania okrętów liniowych na zatoce Pomorskiej, władze wojskowe podjęły w 1935 roku, chcąc wzmocnić ochronę Zatoki Pomorskiej i portu w Świnoujściu przed wrogimi okrętami i spodziewanym wybuchem przyszłego konfliktu zbrojnego, który przerodził się w II Wojnę Światową. Baterię wybudowano w latach 1938-39 i składała się z dwóch części: stanowiska artyleryjskiego i wieży dowodzenia. Bateria została umiejscowiona w lesie około 2,5 kilometra od brzegu morskiego co miało uniemożliwić dostrzeżenie błysków podczas wystrzałów przez wroga jednostki. Pierwotnie były zamontowane trzy armaty o kalibrze 283mm strzelające pociskami o wadze 284 kg i zasięgu 36 kilometrów. Stanowiska artyleryjskie połączone były ze sobą linią kolejki wąskotorowej a oprócz dział były tu również różne budynki pomocnicze (schrony amunicyjne, kotłownia, elektrownia, pomieszczenia załogi, warsztaty, magazyny itp.), a załoga liczyła około 250 osób.